

УДК 581.9:582.675.1(477.53)

DOI <https://doi.org/10.33989/2022.8.1.275388>

Д.А. Давидов¹, Л.М. Гомля²

¹Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська, 2, Київ, 01004, Україна

²Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
вул. Остроградського, 2, Полтава, 36003, Україна

tovarystwo@gmail.com

gomlyalm@ukr.net

ORCID 0000-0003-3217-071X

ORCID 0000-0002-0462-9338

ХОРОЛОГІЯ ВИДІВ РОДИНИ RANUNCULACEAE JUSS. З «ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ» НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

За результатами аналізу гербарних колекцій, даних з онлайн-ресурсів громадської науки iNaturalist і UkrBIN та різних літературних джерел узагальнено відомості про поширення у Полтавській області шести видів родини Ranunculaceae Juss., які мають загальнодержавний статус охорони та уключені до «Червоної книги України». На цій території достовірно трапляється чотири види (*Adonis vernalis* L., *A. volgensis* DC., *Pulsatilla patens* (L.) Mill., *P. pratensis* (L.) Mill.), інші два (*Delphinium siveatium* Spreng. і *Pulsatilla grandis* Wend.) вказано виключно за літературними даними, які потребують підтвердження. На нашу думку, вказівки *Pulsatilla grandis* для Полтавської області є помилковими і мають стосуватися інших видів цього роду. Найпоширенішими за числом відомих локалітетів є *Adonis vernalis* (128 місць трапляння) і *Pulsatilla pratensis* (75). Для усіх видів вказано переліки відомих місць їхніх знахідок, а також дані щодо їхнього поширення в окремих адміністративних районах та об'єднаних територіальних громадах Полтавської області. Обговорюються питання номенклатури двох видів: замість *Adonis wolgensis* Steven пропонується вживати назву *A. volgensis* DC., а замість *Delphinium rossicum* Litv. – *D. siveatium* Spreng. Запропоновано нову номенклатурну комбінацію *Pulsatilla pratensis* subsp. *israipica* (Ugr.) Davudov та уперше позначено її лектотип. Також підкреслено значну роль онлайн-ресурсів відкритих даних у вивченні біорізноманіття України, які є зручним інструментом для моніторингу та узагальнення наявної інформації про типові та рідкісні види флори і фауни.

Ключові слова: охорона; поширення; судинні рослини; Полтавщина.

Вступ. Дослідження закономірностей поширення, динаміки змін чисельності та стану популяцій рідкісних видів судинних рослин є надзвичайно важливим в умовах посиленого антропоїчного навантаження на природні біотопи в останні десятиліття. З огляду на збройну військову агресію Російської Федерації проти України, активна фаза якої була розпочата 24 лютого 2022 року і триває до сих пір, існують вагомі ризики як втрат та пошкоджень фондів гербарних колекцій, так і прямого знищення багатьох відомих популяцій рідкісних видів рослин, тварин чи інших живих організмів на усій території нашої країни. Тому, на нашу думку, зараз дуже важливим є збір, узагальнення та оприлюднення інформації щодо поширення і статусу рідкісних видів у різних регіонах, що дозволить у майбутньому полегшити організацію їхнього моніторингу, детальнішого вивчення їхньої популяційної структури та дозволить забезпечити їх охорону шляхом створення нових природно-заповідних територій. **Мета цієї роботи** – узагальнення та оприлюднення даних щодо поширення у Полтавській області шести рідкісних видів з родини Ranunculaceae, уключених у 2021 році до «Червоної книги України» (*Про затвердження переліків*, 2021).

Матеріали та методи.

Стаття підготовлена на підставі аналізу гербарних колекцій, даних з онлайн-ресурсів громадської науки iNaturalist і UkrBIN та літературних джерел. Власні експедиційні ботанічні до-

слідження на території Полтавської області авторами проводилися у 2005–2021 рр. Кожний вид охарактеризований за такою схемою: латинська назва, відомості про загальний ареал та поширення у Полтавській області з вказівкою адміністративних районів та об'єднаних територіальних громад (ОТГ, відповідно до нового адміністративного районування 2020 р.), в яких вид зафіксований. Відомості про загальний ареал виду подані за онлайн-ресурсом POWO (*Plants of the World Online*, 2022). Далі у разі наявності подаються переліки досліджених гербарних зразків (ДГЗ), локалітетів з онлайн-ресурсів громадської науки (ОРГН) та додаткові відомості з літературних джерел (ДВЛД), які доповнюють наявну хорологічну інформацію. У тексті часто вживається термін «достовірна знахідка» – під нею ми розуміємо факт трапляння виду, підтверджений відповідним гербарним зразком або фотографією з онлайн-ресурсу, аналіз яких дозволив нам чітко ідентифікувати цей вид. З іншого боку, дані з літературних джерел ми вважаємо такими, що потребують верифікації і можуть слугувати лише як додаткові, а не основні хорологічні дані. Серед гербарних колекцій проаналізовано матеріали, які зберігаються в Інституті ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (KW, гербарій флори України) та Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка (PWU). Для усіх зразків процитовано етикетки мовою оригіналу у лапках (без зазначення на кожному з них назви області як місця збору), для зручності дати знахідок уніфіковано (день та рік вказані арабськими цифрами, а місяць – римськими). Прізвища та ініціали колекторів також уніфіковано та подано мовою оригіналу, якщо їх на етикетці немає, то вони підписані як «[Анонім]». Для кожного гербарного зразка вказано його інвентарний номер, у разі його відсутності зазначено «s.n.» (лат. «sine numero», тобто «без номеру»). Достовірні дані з онлайн-ресурсів iNaturalist і UkrBIN цитуються так: назва району, ОТГ і найближчого до місця знахідки населеного пункту, дата, ініціали та прізвище колектора (якщо прізвище невідоме, то вказано логін користувача, зазначений на сайті ресурсу), у дужках – номер відповідного спостереження для верифікації отриманих даних. Наприклад, записи «iNaturalist 102231362» і «UkrBIN 180134» означають, що ці спостереження можна переглянути в інтернет-мережі за адресами «<https://www.inaturalist.org/observations/102231362>» і «https://ukrbin.com/show_image.php?imageid=180134». Взяті з літературних джерел дані уніфіковано за такою формою: назва району, назва ОТГ, найближчий населений пункт чи назва об'єкту природно-заповідного фонду, на території якого вид був знайдений, з посиланням на відповідне літературне джерело у дужках. У разі відсутності достовірних знахідок дані з літературних джерел зазначаються і обговорюються тільки в основному тексті під час характеристики хорології даного виду.

Результати та обговорення. На основі аналізу гербарних матеріалів, даних з онлайн-ресурсів громадської науки та різних літературних джерел встановлено, що на території Полтавської області наявні відомості про поширення шести видів родини Ranunculaceae, уключених до «Червоної книги України» у 2021 р. Наявність чотирьох видів (*Adonis vernalis* L., *A. volgensis* DC., *Pulsatilla patens* (L.) Mill. і *P. pratensis* (L.) Mill.) на Полтавщині не викликає жодних сумнівів, тоді як ще два види (*Delphinium cuneatum* Spreng. і *Pulsatilla grandis* Wend.) відомі поки що тільки за літературними даними, які потребують підтвердження.

***Adonis vernalis* L.:** європейсько-сибірський степовий вид. Раніше спорадично траплявся на усій території Полтавської області, але останнім часом його чисельність швидко скорочується з огляду на розорювання степів та прямий збір рослин як лікарської сировини та з декоративною метою. Зафіксований в усіх адміністративних районах: Кременчуцькому (достовірно відомий з Глобинської ОТГ, за літературними даними – також з Кам'янопотоківської, Оболонської та Семенівської), Лубенському (достовірно відомий з Лубенської, Оржицької і Пирятинської ОТГ, під питанням – у Новооржицькій і Чорнухинській), Миргородському (Великобагачанська, Лохвицька і Шишацька ОТГ, вказаний також для Заводської, Краснолуцької, Миргородської і Сенчанської громад), Полтавському (достовірно росте у Диканській, Карлівській, Кобеляцькій, Котелевській, Мартинівській, Мачухівській, Новоселівській, Опішнянській, Полтавській, Решетилівській, Скороходівській і Чутівській ОТГ, під питанням – у

Білицькій, Зіньківській, Ланнівській, Машівській, Михайлівській, Нехворощанській, Ново-санжарській і Терешківській ОТГ). Теперішній стан популяцій у більшості відомих локалітетів потребує перевірки.

ДГЗ: «Лубенск. у. На курганах за Войнихою. 14–21.IV.1850. Нетубский» (KW s.n.); «Хорол. у. На степи. 30.IV.1851. Нетубский» (KW s.n.); «Nadezhda prope Poltava. 1883. V.B. Montrezor» (KW s.n.); «г. Лохвица. 22.IV.1895. А. Барсуков» (KW s.n.); «Кобелякск. у. Балка близ м. Кишеньки. 09.IV.1897. Н.В. Цингер» (KW s.n.); «Константиноградск. у. Степь бл. м. Карловки. 16.IV.1897. Н.В. Цингер» (KW s.n.); «Кременчуцький пов. Могила Гетьманка (Говтвянка) між с. Пустовойтовим і В. Кринками. 15.IV.1922. Д.К. Зеров» (KW s.n.); «Хорольський пов. Хут. Буткова Долина. По схилах. 04.V.1924. Є.Т. Полонська» (KW s.n.); «Полтава. Купка дерев (бувний садок: вишні й тополі) на лівобічній чорноземлі за с. Давидівкою. С.О. Іллічевський» (KW s.n.); «ст. Божков вблизи Полтавы. В полосе отчуждения (чернозем). V.1927. С.О. Илличевский» (KW s.n.); «Халтуринська цегельня. 03.VI.1927. С.О. Іллічевський» (KW s.n.); «Схили, вкриті рештками лісу в окол. м. Яреськи. 18.VI.1947. О.Д. Вісюліна» (KW 101364, 101365, 101407, 101408, 101410, 101411); «Пирятинское л-во, ур. Червонобережжя. 22.IV.1967. О.П. Мринский» (KW s.n.); «Оржицький р-н, смт Оржиця, на пагорбах. 05.VII.1999. О. Назаренко» (PWU 001823); «Полтавський р-н, за с. Рожаївка, на степових схилах. 24.IV.2005. Д.А. Давидов» (PWU 002015); «Полтавський р-н, с. Рожаївка, на степових схилах. 03.V.2006. Д.А. Давидов і Л.М. Гомля» (PWU 000466); «Полтавський р-н, с. Абазівка. 2006. Г.А. Шаркий» (PWU 001135); «Полтавський р-н, за с. Мачухи, на степових схилах. 06.IV.2007. Д.А. Давидов» (PWU 001191); «Диканський р-н, с. Андріївка, на схилах. 14.IV.2007. К.А. Терещенко» (PWU 001378); «Полтавський р-н, за с. Витівка, на степових схилах, досить часто. 25.V.2009. Д.А. Давидов» (PWU 004548); «Полтавський р-н, між с. Носівка та с. Червона Долина, на схилах балок. 25.V.2009. Д.А. Давидов» (PWU 004564); «Полтавський р-н, західна околиця с. Бугаївка, на узліссі байрачного липово-дубового лісу. 08.VII.2009. Д.А. Давидов» (KW 097239); «Полтавський р-н, західна околиця с. Бугаївка, схил балки біля байрачного лісу. 07.IV.2010. Д.А. Давидов» (PWU 006529; iNaturalist 42221292); «Чутівський р-н, окол. смт Чутове, бот. з-к «Чутівські степи», степові схили. 24.V.2010. І.Є. Шапаренко» (KW 118236); «Котелевський р-н, окол. с. Більськ, бот. з-к «Скоробір». 24.V.2010. І.Є. Шапаренко» (KW 118237); «Полтавський р-н, с. Носівка, на остепненому узліссі Носівського лісу, зрідка. 22.IV.2011. Д.А. Давидов» (PWU 009394; iNaturalist 36652256); «Полтавський р-н, між с. Носівка та с. Червона Долина, схили балок у верхів'ях р. Дідова Долина. 22.IV.2011. Д.А. Давидов» (KW 098855; iNaturalist 36652284); «Решетилівський р-н, між с. Демидівка і с. Нова Диканька, схил балки біля ставка. 03.V.2011. Д.А. Давидов» (PWU 009494); «Решетилівський р-н, с. Нова Диканька, Новодиканський заказник, схил балки. 03.V.2011. Д.А. Давидов» (PWU 009495); «Полтавський р-н, окол. с. Рожаївка, б.з. «Рожаївський», степові схили. 13.IV.2012. І.Є. Шапаренко» (KW 118232); «Пирятинський р-н, с. Прихідьки, НПП «Пирятинський», заповідне урочище «Яри-Поруби», узлісся. 28.IV.2012. О.А. Коваленко» (KW 119370); «Полтавський р-н, за с. Бугаївка, на остепненому узліссі Бугаївського лісу. 06.V.2015. Д.А. Давидов» (KW 129743; iNaturalist 29162941); «Чутівський р-н, між с. Жовтневе і смт Скороходове (Артемівка), балка Заводська, степовий схил, зрідка. 01.IV.2019. Д.А. Давидов і А.О. Давидова» (KW s.n.; iNaturalist 35097710, 70752177).

ОРГН: Полтавський район, Полтавська ОТГ, між селами Абазівка та Рожаївка, 05.IV.2010, Д.А. Давидов (iNaturalist 42221019); там само, 03.IV.2014, Д.А. Давидов (iNaturalist 41746601); там само, 09.VI.2018, Д.А. Давидов (iNaturalist 38353323); Полтавська ОТГ, окол. с. Рожаївка, 05.IV.2010, Д.А. Давидов (iNaturalist 42221078); Полтавський район, Решетилівська ОТГ, біля с. Андріївка, 03.V.2011, Д.А. Давидов (iNaturalist 36711247); Полтавський район, Опішнянська ОТГ, с. Бабанське, 19.IV.2015, В. Книш (iNaturalist 58968709); Лубенський район, Пирятинська ОТГ, окол. с. Курінька, 11.IV.2020, О. Мележик (iNaturalist 71219191); Пирятинська ОТГ, окол. с. Шкурати, 03.VI.2020, Т. Безпала (iNaturalist 125895570); Полтавський район, Решетилівська ОТГ, за с. Демидівка, степові схили балок, 10.V.2021, Д.А. Давидов (iNaturalist 102193912, 102231347, 102231355, 102231361, 102231368).

ДВЛД: Кременчуцький район: Глобинська ОТГ, окол. сіл Глибоке, Зубані, Ламане, Майданивка, Радалівка (Мельник, Парубок, 2004); Кам'янопотоківська ОТГ, урочище «Тютюнникове» біля с. Кам'яні Потоки (Коротченко, 1993) і заповідне урочище «Келебердянське» (Байрак, Стецюк, 2005); Оболонська ОТГ, окол. с. Матвіївка (Мельник, Парубок, 2004); Семенівська ОТГ, окол. с. Веселий Поділ (Мельник, Парубок, 2004); Лубенський район: Лубенська ОТГ, окол. сіл Березоточа і Крутий Берег (Мельник, Парубок, 2004); Новооржицька ОТГ, окол. с. Остапівка (Мельник, Парубок, 2004), окол. с. Черевки, урочище «Черевківський яр» (Смоляр та ін., 2015); Оржицька ОТГ, окол. с. Круподеринці (Мельник, Парубок, 2004); Пирятинська ОТГ, окол. с. Дейманівка (Мельник, & Парубок, 2004); ботанічний заказник «Шкуратівський» і окол. с. Яцини (Подобайло та ін., 2020); Чорнухинська ОТГ, с. Гільці (Мельник, & Парубок, 2004); Миргородський район: Заводська ОТГ, окол. с. Бодаква (Мельник, & Парубок, 2004); Краснолуцька ОТГ, заказник «Весело-Мирське» (Байрак, & Стецюк, 2005); Лохвицька ОТГ, заказник «Балка Поповиця» (Байрак та ін., 2012), окол. сіл Гамаліївка і Харківці (Мельник, & Парубок, 2004), окол. с. Безсали (Вовк та ін., 2019); Миргородська ОТГ, окол. с. Зубівка (Мельник, & Парубок, 2004); Сенчанська ОТГ, окол. сіл Високе, Сенча і Часниківка (Мельник, & Парубок, 2004); Шишацька ОТГ, окол. смт Шишаки (Іллічевський, 1928), окол. сіл Величкове, Гоголеве (Яновщина), Ковердина Балка, Пришиб, Тищенки, Товсте, Федунка, Шафранівка (Мельник, & Парубок, 2004), урочище «Косюрине» (Байрак, 1998), заповідне урочище «Стінка» (Байрак, & Стецюк, 2005); Полтавський район: Білицька ОТГ, с. Жуки (Шапаренко, 2013); Диканська ОТГ, с. Дячкове (Краснов, 1894), РЛП «Диканський», балка Федорівська (Коротченко-Бабко, & Недоруб, 1998), окол. смт Диканька і сіл Василівка, Водяна Балка, Лани, Стасі, Федорівка, Чернечий Яр та урочище «Пустовітка» (Мельник, & Парубок, 2004), заповідне урочище «Яворівщина» (Байрак, & Стецюк, 2005), урочище «Балка Гараганка» (Смоляр, 2018); Зіньківська ОТГ, окол. сіл Високе, Дейкалівка, Довжок, Новоселівка і Ступки (Мельник, & Парубок, 2004); Карлівська ОТГ, пам'ятка природи «Академія» (Байрак, 1999; Байрак, & Стецюк, 2005); Кобеляцька ОТГ, окол. с. Шенгури (Буйдін, & Юрченко, 2002), окол. сіл Золотарівка (Мельник, & Парубок, 2004), Перегонівка, Гарбузівка, Ліщинівка, Лучки (Шапаренко, 2013), біля с. Сухе (колишнє село Михайлівка) (Шапаренко, 2013), заказники «Драбинівка» і «Лучківський» (Байрак, & Стецюк, 2005); Ланнівська ОТГ, окол. сіл Климівка і Федорівка (Мельник, & Парубок, 2004), заказник «Климівський» (Байрак, & Стецюк, 2005); Мачухівська ОТГ, окол. сіл Кованчик і Калашники (Мельник, & Парубок, 2004), між с. Малі Козуби і с. Михайлики (Гомля, & Давидов, 2008), між селами Рожайка та Васьки (Давидов, 2019); Машівська ОТГ, окол. с. Селещина і роз'їзду «Сухий» (Мельник, & Парубок, 2004), заказник «Дикунова балка» (Байрак, & Стецюк, 2005; Вовк та ін., 2019); Михайлівська ОТГ, окол. сіл Грабівщина і Коновалівка (Мельник, & Парубок, 2004); Нехворощанська ОТГ, окол. с. Нехвороща (Шапаренко, 2013); Новосанжарська ОТГ, заказник «Новосанжарський» (Байрак, & Стецюк, 2005); Новоселівська ОТГ, урочище «Рудне» (Мельник, & Парубок, 2004), заказник «Вільхівщинський» (Байрак, & Стецюк, 2005), урочище «Буртянські гори» біля с. Василівка (Шапаренко, 2013); Опішнянська ОТГ, окол. с. Батьки (Мельник, & Парубок, 2004); Полтавська ОТГ, окол. сіл Патлаївка і Черноглазівка (Мельник, & Парубок, 2004), с. Супрунівка (Гомля, & Давидов, 2008); Решетилівська ОТГ, с. Бакай (Іллічевський, 1928); Скороходівська ОТГ, окол. смт Скороходове (Артемівка) і сіл Петрівка (Чапаєве) та Первозванівка (Мельник, & Парубок, 2004; Давидов, 2019), біля с. Іскрівка (Шапаренко, 2013), окол. с. Скибівка (Смоляр, & Сьомак, 2016); Терешківська ОТГ, урочище «Триби» (Мельник, & Парубок, 2004); Чутівська ОТГ, окол. с. Войнівка (Іллічевський, 1928; Смоляр, 2016), окол. смт Чутове, схил Білої гори (Мельник, & Парубок, 2004).

***Adonis volgensis* DC.:** рідкісний переважно східноєвропейсько-сибірський степовий вид на північно-західній межі ареалу. Варто зауважити, що у переліку видів, що заносяться до «Червоної книги України», 2021 вид вказано як *Adonis wolgensis* Steven, що є невірним. Правильним для цього таксону є написання епітету «*volgensis*», як це було прийнято в оригінальній публікації (De Candolle, 1817). Крім того, потребує корекції також авторство назви *A. volgensis*: з огляду на те, що Х.Х. Стевен, з яким вів переписку О.П. Декандоль, особисто ніколи не вжи-

вав цієї назви і розглядав дану рослину як *A. apennina* L., авторство *A. volgensis* має бути приписано виключно Декандолю відповідно до статті 46.4 Міжнародного кодексу номенклатури водоростей, грибів та рослин (Turland et al., 2018). Достовірні збори *A. volgensis* на дослідженій території зосереджені виключно у південно-східній частині Полтавського району (у межах Карлівської, Кобеляцької, Ланнівської, Мартинівської, Машівської і Чутівської громад). Потребують перевірки вказівки для Лубенського (Новооржицька ОТГ) і Миргородського (Краснолуцька ОТГ) районів, а також для Зіньківської, Михайлівської, Новоселівської та Решетилівської ОТГ Полтавського району.

ДГЗ: «Константиноградск. у. Степи близ м. Карловки. 15.IV.1897. Н.В. Цингер» (KW s.n.); «Карлівський академічний степ. 19.V.1929. П.Ф. Оксіюк» (KW s.n.); «In steppis prope opp. Karlivka. 30.IV.1930. D.K. Zerow (KW s.n.); «In steppis prope opp. Karlivka. 01.V.1930. D.K. Zerow et P.F. Oksijuk» (KW); «Конст. у. Разумовка – целина. 10.V.1927. С.О. Илличевский» (KW s.n.); «Карлівка. Заповідник. 08.V.1933. [Анонім]» (KW s.n.); «Карлівський р-н, Олегова балка. 07.VI.1993. І.А. Коротченко» (KW 070349); «Карлівський р-н, між с. Ланна і с. Коржиха, степові ділянки біля залізниці. 19.IV.2009. Д.А. Давидов» (KW 097238; PWU 004080), «Карлівський р-н, між с. Климівка і с. Федорівка, степовий схил правого берега р. Орчик. 17.IV.2010. Д.А. Давидов і В.С. Павленко-Баришева» (PWU 006568, 007993; iNaturalist 42221597); «Кобеляцький р-н, окол. с. Свердловське, бот. з-к «Драбинівка», степові схили. 18.VI.2010. І.Є. Шапаренко» (KW 118234); «Машівський р-н, окол. с. Манилівка, бот. з-к «Дикунова балка», степові схили. 13.VI.2012. І.Є. Шапаренко» (KW 118233); «Чутівський р-н, окол. с. Войнівка, проект. ланд. з-к «Войнівський». 25.IV.2012. І.Є. Шапаренко» (KW 118235).

ДВЛД: Лубенський район: Новооржицька ОТГ, окол. с. Черевки, урочище «Черевківський яр» (Смоляр та ін., 2015); Миргородський район: Краснолуцька ОТГ, заказник «Весело-Мирське» (Байрак, & Стецюк, 2005); Полтавський район: Зіньківська ОТГ, біля с. Велика Павлівка (Рогович, 1869; Шмальгаузен, 1886); Кобеляцька ОТГ, окол. с. Лучки (Мельник и др., 2007); Михайлівська ОТГ, окол. с. Грабівщина (Мельник и др., 2007); Новоселівська ОТГ, біля залізничної станції «Божкове» (Краснов, 1894; Іллічевський, 1927); Решетилівська ОТГ, заказник «Новодиканський» (Байрак, & Стецюк, 2005); Чутівська ОТГ, окол. с. Стінка, заказник «Чутівські степи» (Шапаренко, 2015).

Крім типових особин *Adonis vernalis* і *A. volgensis*, у Полтавській області зафіксовано гібрид між цими видами, який має бінарну назву *A. × hybrida* G. Wolff ex Simonk. Він відомий за єдиним гербарним зразком з такою етикеткою: «Константиноградск. у. Степь бл. м. Карловки. Среди типичных экземпляров обоих видов. 16.IV.1897. Н.В. Цингер» (KW s.n.).

***Delphinium cuneatum* Spreng.:** рідкісний східноєвропейський вид на західній межі ареалу, у затвердженому у 2021 р. переліку вказаний як *D. rossicum* Litv. (Про затвердження переліків, 2021). Номенклатурі цього таксону була присвячена одна з наших робіт, в якій зверталася увага на те, що *D. rossicum* Litv. є незаконним омонімом раніше описаного з Кавказу виду *D. rossicum* Rouy, що має розглядатися нині як синонім *D. schmalhauseni* Albov (Давидов, 2014). Тому замість назви *D. rossicum* ми пропонували вживати або *D. cuneatum* Steven ex DC. (у ширшому розумінні, уключаючи як форми з голими, так і опушеними суцвіттями та плодами), або *D. litwinowii* Sambuk (тільки особини з голими чи майже голими суцвіттями, виділяючи рослини з добре розвиненим опушенням верхніх частин пагонів в окремих вид *D. pubiflorum* (DC.) Turcz.). Разом з тим, нещодавно з'ясувалося, що назва *D. cuneatum* Steven ex DC. (1817) також є омонімом, оскільки була відшукана раніше опублікована назва *D. cuneatum* Spreng. (Sprengel, 1807), заснована на культурній рослині невідомого походження, яка вирощувалася у Ботанічному саду Галле-Віттенберзького університету імені Мартіна Лютера (Німеччина). Отже, на нашу думку, правильною назвою для цього виду, що має бути прийнята у четвертому виданні «Червоної книги України» є не *D. rossicum* Litv., а *D. cuneatum* Spreng. Гербарних зразків цієї рослини з Полтавської області ми не бачили, вона вказувалася з п'ятьох локалітетів у Полтавському районі: окол. сіл Велика Павлівка Зіньківської ОТГ (Рогович, 1869; Шмальгаузен, 1886), Дячкове Диканської ОТГ (Краснов, 1894) і Велика Рублівка Великокуру-

блівської ОТГ (Наумов, 1902), на другій терасі р. Ворскла північніше м. Полтава (очевидно, в районі урочища «Рудне» на території Новоселівської ОТГ; Івашин та ін., 1985) та урочище «Триби» на території Терешківської ОТГ (Байрак, 1997; Байрак, & Стецюк, 2008), але усі ці популяції вже, мабуть, зникли. Принаймні під час досліджень флори згаданих урочищ «Рудне» та «Триби» у 2006–2020 рр. *D. cuneatum* жодного разу не був нами знайдений.

***Pulsatilla grandis* Wend.:** європейський переважно степовий вид. Вказаний для околиць с. Маловидне Великорублівської ОТГ Полтавського району (Стецюк, & Паньковська, 2007), а також для околиць міст Пирятин і Лубни (Рогович, 1869, як *P. montana* (Hoppe) Rchb.). Загалом поширення цього виду на Лівобережжі України потребує підтвердження; на наш погляд, усі зазначені вказівки, які не були підтверджені гербарним матеріалом, є помилковими і мають стосуватися *P. patens* (L.) Mill. чи *P. pratensis* (L.) Mill.

***Pulsatilla patens* (L.) Mill.:** локально поширений у Полтавській області євразійський бореальний вид, чисельність якого останнім часом суттєво скорочується унаслідок рубання деревостанів соснових і дубово-соснових лісів. Зафіксований у Лубенському (Лубенська і Пирятинська ОТГ) та Полтавському (Великорублівська, Диканська і Терешківська ОТГ) районах. За літературними даними також вказаний для Великобудищанської ОТГ Миргородського району, Новооржицької ОТГ Лубенського району та Новосанжарської і Скороходівської ОТГ Полтавського району.

ДГЗ: «Хутор Дьячково. А.Н. Краснов» (KW s.n.); «Лубны. На опушках лесов, на возвышенных местах. 02.IV.1848. Нетубский» (KW s.n.); «Лубенский у. В Круглицком лесу, на лощине. 22.IV.1850. 21.IV.1852. Нетубский» (KW s.n.); «Полтава – Триби. Гаї на лівобічних пісках 2ої тераси. 20.IV.1924. С.О. Іллічевський» (KW s.n.); «Полтавський р-н, окр. с. Копылы, дубовый лес. 20.IX.1974. С.Н. Зиман» (KW 000578, 000580, 000581, 000585); «Полтавський р-н, с. Копили, сосновый ліс. IV.1998. Н.В. Бутенко» (PWU 000418); «Полтавський р-н, околиці м. Полтава, урочище Триби, у соснових лісах. 16.IV.2005. Д.А. Давидов і Л.М. Гомля» (PWU 000475); «Полтавський р-н, с. Вовківка, у соснових лісах. 07.IV.2007. Д.А. Давидов» (PWU 000734); «Полтавський р-н, за с. Зінці, сосновый ліс біля дороги на с. Микільське. 31.III.2014. Д.А. Давидов» (KW s.n.; iNaturalist 41746537); «Котелевський р-н, за с. Микілка, світлий березовий ліс на борівій терасі р. Ворскли, невеликі групи. 02.IV.2019. Д.А. Давидов і А.О. Давидова» (KW s.n.; iNaturalist 35144353, 70752479).

ОРГН: Лубенський район, Пирятинська ОТГ, за с. Дейманівка, заповідне урочище «Куквин», 14.IV.2011, О.А. Коваленко (iNaturalist 64028595); Полтавський район, Терешківська ОТГ, за с. Копили (Вовківка), дубово-сосновий ліс біля залізниці, 12.V.2021, Д.А. Давидов (iNaturalist 105831902, 105831906); Терешківська ОТГ, окол. с. Терешки, на узліссі соснового лісу, 12.V.2021, Д.А. Давидов (iNaturalist 105759894); Терешківська ОТГ, с. Терешки, у дубовому лісі біля залізничної платформи «Копили», 20.IX.2021, Д.А. Давидов (iNaturalist 100392298); Терешківська ОТГ, між с. Терешки і с. Микільське, на просіці у сосновому лісі, 20.IX.2021, Д.А. Давидов (iNaturalist 100624722).

ДВЛД: Лубенський район: Новооржицька ОТГ, с. Духове (Іллічевський, 1928), заказник «Червонобережжя» (Байрак, & Стецюк, 2005), окол. с. Черевки, урочище «Черевківський яр» (Смоляр та ін., 2015); Пирятинська ОТГ, заказник «Дейманівський» та окол. сіл Шкурати і Замостище (Подобайло та ін., 2020); Миргородський район: Великобудищанська ОТГ, заказник «Гадяцький бір» (Байрак, 1998; Байрак, & Стецюк, 2005); Полтавський район: Великорублівська ОТГ, бір біля с. Милорадове (Наумов, 1902), с. Ворони (Шапаренко, 2015); Диканська ОТГ, РЛП «Диканський», балка Федорівська (Коротченко-Бабко, & Недоруб, 1998); Новосанжарська ОТГ, заказник «Новосанжарський» (Байрак, & Стецюк, 2005); Скороходівська ОТГ, окол. с. Скибівка (Смоляр, & Сьомак, 2016).

***Pulsatilla pratensis* (L.) Mill.:** європейсько-центральноазійський вид степів і соснових лісів. Спорадично поширений на усій території Полтавської області, достовірні знахідки відомі Лубенського, Миргородського і Полтавського районів, поширення у Кременчуцькому районі потребує перевірки.

ДГЗ: «Лубенск. у. На горі около Лубенск. казен. сада. 16.IV.1850. Нетубский» (KW s.n.); «Лохвицк. у., около м. Городища. На возвышенных местах. 04.V.1851. Нетубский» (KW s.n.); «Flora Poltavica. Дьячков хутор. А.Н. Краснов» (KW s.n.); «Лубны. Г. Шперк» (KW s.n.); «Лохв. у., с. Харсики. В поле, на холмах. 04.V.1896. А. Барсуков» (KW s.n.); «Кобелякск. у., бл. м. Кишенька. Склоны балки по опушке леса. 09.IV.1897. Н.В. Цингер» (KW s.n.); «Константиноградск. у. Степь близ м. Карловка. 16.IV.1897. Н.В. Цингер» (KW s.n.); «Лохвицкий у., м. Чернухи. V.1908. Л. Падалка» (KW s.n.); «Лубенск. у., им. Чутовка, левада «Гребенивщина», на сухой опушке больш. листв. леса, на пр. б. р. Сулы. 04.VII.1915. Ярмолевич» (KW s.n.); «Полтава – Триби. Гаї на лівобічних пісках. 1919. С.О. Іллічевський» (KW s.n.); «Полтава, ліс Триби. 04.V.1929. К.К. Зеров» (KW s.n.); «Карлівка – заповідник. 08.V.1933. Г.Ф. Бачурина» (KW s.n.); «Чорнухинський р-н, с. Курінька, ліс «Ярувате», на узліссі. 24.V.1949. Ф.О. Гринь» (KW s.n.); «Окол. Полтави. Ліс Триби. 09.V.1952. Д.М. Доброчаєва» (KW s.n.); «Карлівський р-н, с. Леп'янка. Толока колгоспу ім. Хрущова (бувш. Академ. степ). 10.V.1952. Д.М. Доброчаєва» (KW s.n.); «Пирятинський р-н, с. Приходьки. Вблизи шоссейной дороги Пирятин – Чернухи. 22.V.1956. Ф.А. Гринь» (KW s.n.); «Пирятинське л-во, ур. Червонобережжя. 24.IV.1967. О.П. Мринський» (KW s.n.); «Поблизу Полтави, сосново-дубовий ліс вздовж шосе. 08.V.1972. С.С. Морозюк» (KW s.n.); «Полтавський р-н, окр. с. Копилы, дубовий ліс. 20.IX.1974. С.Н. Зиман» (KW 000877, 000879); «Диканський р-н, с. Міжгір'я, на схилах. IV.1983. Л.Ф. Терещенко» (PWU 002093); «Полтавський р-н, с. Куликове, у сосновому лісі, дуже рідко. 2003. Д.А. Давидов» (PWU 002309); «Полтавський р-н, урочище Триби. 30.V.2006. Д.А. Давидов» (PWU 002122); «Полтавський р-н, урочище Триби, у соснових лісах. 07.IV.2007. Д.А. Давидов» (PWU 000770); «Полтавський р-н, за с. Заборяни, у соснових лісах, зрідка. 05.V.2009. Д.А. Давидов» (PWU 004268); «Полтавський р-н, між с. Носівка і с. Червона Долина, південний схил балки. 08.VII.2009. Д.А. Давидов» (KW 097240); «Полтавський р-н, між селами Носівка і Червона Долина, схили балок у верхів'ї р. Дідова Долина. 22.IV.2011. Д.А. Давидов» (KW 098852; iNaturalist 36652347); «Карлівський р-н, між с. Климівка та с. Федорівка, схил правого берега долини р. Орчик, зрідка. 07.VIII.2009. Д.А. Давидов» (PWU 006053); «Карлівський р-н, за с. Климівка, схил долини. 17.IV.2010. В.С. Павленко-Баришева» (PWU 007988).

ОРГН: Полтавський район, Ланнівська ОТГ, між с. Климівка і с. Федорівка, 17.IV.2010, Д.А. Давидов (iNaturalist 42221552); там само, 27.V.2010, Д.А. Давидов (iNaturalist 42551612); Полтавський район, Терешківська ОТГ, між с. Копили і с. Микільське, 01.V.2010, Д.А. Давидов (iNaturalist 42376586); Лубенський район, Пирятинська ОТГ, окол. с. Дейманівка, 14.IV.2012, О.А. Коваленко (iNaturalist 56733989); Лубенський район, Пирятинська ОТГ, с. Кроти, 14.IV.2012, О.А. Коваленко (iNaturalist 56733730); Лубенський район, Пирятинська ОТГ, окол. с. Шкурапи, 14.IV.2012, О.А. Коваленко (iNaturalist 56733801); там само, 12.IV.2021, Т. Безпала (iNaturalist 126315560); там само, 25.IV.2021, Т. Безпала (iNaturalist 126316793); Полтавський район, Новосанжарська ОТГ, між с. Руденківка і с. Собківка, 22.IV.2014, Д.А. Давидов (iNaturalist 62179423); Полтавський район, Опішнянська ОТГ, с. Бабанське, 19.IV.2015, В. Книш (iNaturalist 58968711); Лубенський район, Лубенська ОТГ, північно-західні окол. м. Лубни, схил балки, 04.V.2019, Д.А. Давидов (iNaturalist 35881230); там само, на пагорбах біля залізничної платформи «Стронське», 04.V.2019, Д.А. Давидов (iNaturalist 35881271); Лубенський район, Пирятинська ОТГ, біля с. Білоцерківці, 29.III.2020, Т. Безпала (iNaturalist 119382114); Полтавський район, Терешківська ОТГ, за с. Копили (Вовківка), дубово-сосновий ліс, 12.V.2021, Д.А. Давидов (iNaturalist 105827308, 105831896, 105831904); там само, 02.VI.2021, Д.А. Давидов (iNaturalist 91778456); Лубенський район, Новооржицька ОТГ, окол. с. Гінці, 06.VII.2021, В. Рой (UkrBIN 210329); Полтавський район, Терешківська ОТГ, с. Терешки, на пісках біля залізниці, 17.IX.2021, Д.А. Давидов (iNaturalist 101941217); там само, між с. Терешки і с. Микільське, сосновий ліс, 20.IX.2021, Д.А. Давидов (iNaturalist 100624724, 100624729).

ДВЛД: Кременчуцький район: Кам'янопотоківська ОТГ, заповідне урочище «Келебердянське» (Байрак, & Стецюк, 2005); Семенівська ОТГ, заказник «Острів» біля с. Веселий Поділ (Байрак, 1998; Байрак, & Стецюк, 2005); Лубенський район: Новооржицька ОТГ, окол. с. Че-

ревки, урочище «Черевківський яр» (Смоляр та ін., 2015); Чорнухинська ОТГ, заказники «Балка Мангаревщина», «Заплава р. Многа», «Монастирище» і «Харсіцька Полона» (Байрак, & Стецюк, 2005); Миргородський район: Великобудичанська ОТГ, урочище «Гадяцький бір» (Байрак, & Стецюк, 2005); Краснолуцька ОТГ, заказник «Весело-Мирське» (Байрак, & Стецюк, 2005), окол. с. Глибока Долина (Смоляр, & Ханнанова, 2016); Лохвицька ОТГ, заказник «Балка Поповиця» (Байрак та ін., 2012; Вовк та ін., 2019), окол. сіл Безсали і Яхники (Вовк та ін., 2019); Миргородська ОТГ, окол. с. Хомутець (Гомля, 2004); Шишацька ОТГ, окол. смт Шишаки (Іллічевський, 1928); Полтавський район: Великорублівська ОТГ, бір біля с. Милорадове (Наумов, 1902), заказники «Борівський», «Приворсклянський», «Великий і Малий лимани» (Байрак, & Стецюк, 2005), окол. с. Маловидне (Стецюк, & Паньковська, 2007), с. Ворони (Шапаренко, 2015); Диканська ОТГ, РЛП «Диканський», балка Федорівська (Коротченко-Бабко, & Недоруб, 1998), пам'ятка природи «Пустовітка» (Байрак, & Стецюк, 2005), урочище «Балка Гараганка» (Смоляр, 2018); Зіньківська ОТГ, с. Велика Павлівка (Шмальгаузен, 1886), заказники «Балка Долина» і «Сухий Яр» (Байрак, 1998; Байрак, & Стецюк, 2005); Карлівська ОТГ, пам'ятка природи «Академія» (Байрак, & Стецюк, 2005); Кобеляцька ОТГ, заказник «Лучківський» (Байрак, & Стецюк, 2005), окол. сіл Сухинівка і Перегонівка (Шапаренко, 2015); Котелевська ОТГ, Ковпаківський лісопарк (Байрак, & Стецюк, 2005), с. Сидоряче і схили Більського городища (Шапаренко, 2015); Мартинівська ОТГ, заказник «Олегова Балка» (Байрак, 1998; Байрак, & Стецюк, 2005); Новоселівська ОТГ, Руднянський ліс (Гомля, & Давидов, 2008); Полтавська ОТГ, заказник «Рожаївський» (Байрак, & Стецюк, 2005), окол. сіл Бричківка і Петрівка (Гомля, & Давидов, 2008); Решетилівська ОТГ, с. Михнівка (Іллічевський, 1928); Скороходівська ОТГ, окол. с. Скибівка (Смоляр, & Сьомак, 2016); Чутівська ОТГ, між смт Чутове і с. Кочубеївка, урочище «Грушеві могили» (Шапаренко, 2015).

Вид *Pulsatilla pratensis* ми розглядаємо у широкому обсязі, уключаючи до його складу як степові популяції, так і популяції з соснових лісів та пісків борових терас долин річок. При цьому, на нашу думку, їх цілком коректно розділяти на два окремі таксони підвидового рангу, оскільки вони мають певні географічні та морфологічні відмінності. Так, рослини зі степів південно-східної частини Полтавщини мають квітки, що нерідко відігнуті вбік, а не донизу, з листочками оцвітини, які помітно (на 1/3–1/2 своєї довжини) перевищують тичинки, їм має належати назва *P. pratensis* subsp. *ucrainica* (Ugr.) Davydov comb. nova, тоді як рослинам з соснових лісів, що мають завжди гачковидно зігнуті донизу квітконіжки і листочки оцвітини, що приблизно дорівнюють за довжиною тичинкам або перевищують їх не більше, ніж на 1/3 довжини, належить назва *P. pratensis* subsp. *pratensis*. При цьому *P. pratensis* subsp. *bohémica* Skalický, описаний з Чехії (Skalický, 1985), що є дуже близьким до останнього і відрізняється темно-фіолетовими зсередини листочками оцвітини (у типового підвиду їхнє забарвлення варіює від жовтуватого і жовтувато-зеленкуватого до лілового), на Полтавщині поки що нами не був зафіксований.

***P. pratensis* subsp. *ucrainica* (Ugr.) Davydov comb. nova.** – *Anemone pulsatilla* L. var. *ucrainica* Ugr. 1911, Тр. Общ. испыт. прир. Харьковск. унив. 44: 312, tab. 4. – *P. ucranica* (Ugr.) Wissjul. 1939, Журн. Инст. бот. АН УРСР, 21–22(29–30): 260, рис. 4 ('*ucrainica*'). – *P. pratensis* subsp. *ucrainica* (Ugr.) Grey-Wilson, 2014, Pasque-Flowers: 101, nom. inval. ('*ucrainica*'). Описано цей таксон з околиць міста Харків (Угринский, 1911). **Лектотип (lectotype, here designated):** «б[алка] Разсоховатая. 3.V.1909. К. Угринский» (KW s.n.). Саме до цього підвиду належать усі зазначені вище збори з колишнього Карлівського району, а також наші збори з околиць сіл Носівка і Червона Долина неподалік Полтави. Решту зразків ми розглядаємо як *P. pratensis* subsp. *pratensis*, хоча частина досліджених екземплярів (наприклад, збори з околиць м. Лубни) займає проміжне положення за морфологічними ознаками між subsp. *pratensis* і subsp. *ucrainica* і, мабуть, є наслідком гібридизації цих таксонів. При цьому зразків, що мають ознаки гібридів між *P. patens* і *P. pratensis*, з території Полтавської області нам відшукати не вдалося, хоча знаходження таких гібридів є цілком ймовірним, вони відомі з Харківської області (околиці міст Харків та Мерефа; гербарій KW).

Таким чином, серед шести видів родини Ranunculaceae, включених до «Червоної книги України», найпоширенішими за числом відомих місць трапляння виявилися *Adonis vernalis* (128 локалітетів) і *Pulsatilla pratensis* (75). Для *Pulsatilla patens* і *Adonis vogensis* відомо відповідно 25 і 17 локалітетів. Для *Delphinium cuneatum* виключно за літературними джерелами відомо п'ять локалітетів, жоден з яких не вдалося поки що підтвердити, а наявність *Pulsatilla grandis* у Полтавській області ми вважаємо сумнівною.

Висновки. Представлені у цій праці дані суттєво доповнюють наявні відомості про поширення видів родини Ranunculaceae на території Полтавської області. У майбутньому вони будуть використовуватися іншими фахівцями для моніторингу відомих локалітетів та виявлення нових, для вивчення популяційної структури, еколого-ценотичних та синфітоіндикаційних характеристик і, безумовно, для розроблення наукових обґрунтувань щодо створення нових природоохоронних територій різних рангів. Оприлюднення переліків місць поширення рідкісних видів, незважаючи на низку ризиків, дозволяє залучати якомога більшу кількість фахівців до проведення польових ботанічних досліджень, проводити стаціонарні (у тому числі завдяки активності мешканців новостворених територіальних громад) та нерегулярні спостереження за динамікою зміни чисельності рідкісних видів та станом їхніх популяцій, з'ясувати основні загрози і ризики їхніх втрат та обґрунтовувати необхідні заходи для їхнього збереження для майбутніх поколінь. При цьому вагоме місце для майбутніх досліджень має зайняти перевірка та уточнення хорологічних даних, які у цій праці вважаються сумнівними і такими, які потребують підтвердження. З огляду на те, що метод традиційної гербаризації видів, який регулярно використовується переважно більшістю ботаніків, стосовно видів національного рівня охорони є обмеженим і вимагає одержання спеціальних дозволів від Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, пропонуємо усім фахівцям, які займаються вивченням флори та рослинності України, активно долучатися до роботи з онлайн-ресурсами відкритих даних громадської науки (iNaturalist і UkrBIN), які дозволяють завантажувати фотографії видів рослин, тварин та грибів з певного локалітету у вигляді окремих спостережень, виступаючи при цьому певним аналогом гербарних зразків для підтвердження поширення рідкісних видів. Дані з цих ресурсів, що впродовж останніх років активно оприлюднюються різними дослідниками природи та аматорами з України та інших держав, верифікуються іншими користувачами і потрапляють у міжнародну мережу даних GBIF (Global Biodiversity Information Facility), завдяки чому стають доступними для науковців усього світу. Так, наприклад, на ресурсі iNaturalist активно розвивається проєкт «Червона книга України. Рослинний світ / Red Data Book of Ukraine. Plants», який станом на 01.08.2022 налічує понад 20 000 спостережень 420 видів рослин з «Червоної книги України» (у тому числі 215 спостережень 36 видів з території Полтавської області).

Подяки. Автори щиро вдячні А. В. Шуміловій, І. І. Дяченко та Н. М. Шиян за допомогу під час опрацювання гербарних колекцій Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України. Особливої подяки заслуговують Збройні сили України, завдяки мужності, героїчності та відвазі яких підготовка цього рукопису та подання його до друку стали можливими.

Список використаної літератури:

- Байрак О. М. Конспект флори Лівобережного Придніпров'я. Судинні рослини. Полтава : Верстка, 1997. 164 с.
- Байрак О. М. Стан охорони лікарських рослин на території Лівобережного Придніпров'я. *Вісник проблем біології і медицини*. 1999. Вип. 15. С. 51–54.
- Байрак О. М., Заболотна Т. І., Слюсар М. В. Заповідними стежинами Лохвицького краю. Полтава : Дивосвіт, 2012. 184 с.
- Байрак О. М., Стецюк Н. О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. Полтава : Верстка, 2005. 248 с.
- Байрак О. М., Стецюк Н. О. Конспект флори Полтавщини. Вищі судинні рослини. Полтава : Верстка, 2008. 196 с.
- Буйдін В. В., Юрченко В. А. Рідкісні та зникаючі рослини околиць с. Шенгури. *Ресурсознавство, колекціонування та охорона біорізноманіття* : зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. Полтава, 2002. С. 245–247.
- Гомля Л. М. Рослинність долини річки Хорол та її флористичні і соціологічні особливості : дис. ... канд. біолог. наук: 03.00.05 «Ботаніка». Київ, 2004. 393 с.
- Гомля Л. М., Давидов Д. А. Флора вищих судинних рослин Полтавського району. Полтава : Техсервіс, 2008. 212 с.
- Давидов Д. А. Знахідки видів з Червоної книги України на території Лівобережного Лісостепу України у 2019 році. *Знахідки видів рослин, тварин та грибів, що знаходяться під охороною в Україні*. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 187–189.

- Давидов Д. А. Номенклатурні проблеми, що стосуються деяких видів рослин, занесених до «Червоної книги України». *Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження глобальної стратегії збереження рослин* : матер. III міжнар. наук. конф. Львів, 2014. С. 27–28.
- Збережи, де стоїш, де живеш (По сторінках Червоної книги Полтавщини) / під ред. О. М. Байрак. Полтава : Верстка, 1998. 204 с.
- Знахідки рослин Червоної книги України в областях лісостепової зони / О. Г. Вовк та ін. *Знахідки рослин і грибів Червоної книги та Бернської конвенції (Резолюція 6)* / ред. А. А. Куземко. Київ ; Чернівці : Друкарт, 2019. С. 197–202.
- Іллічевський С. О. Гербарій Полтавського державного музею. *Збірка, присвячена 35-річчю Музею*. Полтава, 1928. Т. 1. С. 141–226.
- Іллічевський С. О. Флора околиць Полтави (З повним списком дикої рослинності). *Записки Полтавського сільськогосподарського політехнікуму*. 1927. Т. 1, № 2. С. 19–49.
- Коротченко-Бабко І. А., Недоруб О. Ю. Степова рослинність Диканського регіонального ландшафтного парку. *Український ботанічний журнал*. 1998. Т. 55, № 5. С. 556–561.
- Краснов А. Н. Ботанико-географічний очерк Полтавської губернії. *Матеріали к оценке земель Полтавской губ.* Полтава, 1894. Т. 16. С. 369–513.
- Мельник В. І., Шевченко Д. Ю., Парубок М. І. Закономерности географического распространения *Adonis wolgensis* Stev. (Ranunculaceae Juss.) в Украине. *Інтродукція рослин*. 2007. № 4. С. 53–63.
- Мельник В. І., Парубок М. І. Горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.) в Україні. Київ : Фітосоціоцентр, 2004. 163 с.
- Наумов А. І. Флора окрестностей с. Рублевки Богодуховского уезда Харьковской губернии. *Труды Общества испытателей природы при Императорском Харьковском университете*. 1902. Т. 37. С. 49–150.
- Подобайло А. В., Миленко Н. М., Казанник В. В. Місця зустрічей/локалітетів видів рослин і тварин, що охороняються на міжнародному та національному рівнях, на території Смарагдового об'єкту «НПП «Пирятинський»». *Знахідки видів рослин, тварин та грибів, що знаходяться під охороною в Україні*. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 407–419.
- Про затвердження переліків видів рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ), та видів рослин та грибів, що виключені з Червоної книги України (рослинний світ) : Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України № 111 від 15.02.2021. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0370-21>
- Рідкісні рослини південно-східної частини Лівобережного Лісостепу України / Д. С. Івашин та ін. *Український ботанічний журнал*. 1985. Т. 42, № 1. С. 71–75.
- Рогович А. С. Обозрение семенных и высших споровых растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Волынской, Подольской, Киевской, Черниговской и Полтавской. Киев, 1869. 308 с.
- Смоляр Н. О. «Балка Гараганка» – осередок збереження природної біорізноманітності Диканщини (Полтавська область). *Актуальні питання біологічної науки* : зб. ст. IV міжнар. заочн. наук.-практ. конф. Ніжин, 2018. С. 123–125.
- Смоляр Н. О. Фітосозологічна характеристика проектного ландшафтного заказника «Войнівський» – біоцентру Коломацького екокоридору регіональної екомережі Лівобережного Придніпров'я. *Вісник проблем біології і медицини*. 2016. Вип. 4, т. 2(134). С. 40–44.
- Смоляр Н. О., Нікітчук О. В., Смаглюк О. Ю. Фітосозологічна характеристика Черевківського яру – проектного ландшафтного заказника (Полтавська область). *Стан і біорізноманіття екосистем Шацького національного природного парку* : матер. наук. конф. Львів : СПОЛОМ, 2015. С. 92–97.
- Смоляр Н. О., Сьомак І. О. Рідкісні види флори Скибівсько-Збитнівської балки (Чутівський район, Полтавська область), їх збереження та охорона. *Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України* : матер. всеукр. наук.-практ. конф. Полтава : Астроя, 2016. С. 106–108.
- Смоляр Н. О., Ханнанова О. Р. Фітосозологічна характеристика проектного заказника «Глибока Долина» у Гадяцькому районі (Полтавська область, Україна). *Вісник проблем біології і медицини*. 2016. Вип. 1, т. 2(127). С. 48–52.
- Стецюк Н. О., Паньковська І. Р. Особливості поширення видів роду *Fritillaria* L. на території Полтавської області. *Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України* : матер. всеукр. студ. наук.-практ. конф. Полтава : Астроя, 2007. С. 159–162.
- Угринский К. А. Критические заметки о некоторых видах харьковской флоры. II. *Труды Общества испытателей природы при Императорском Харьковском университете*. 1911. Т. 44. С. 287–318.
- Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.
- Шапаренко І. Е. Распространение, ценотическая характеристика и состояние ценопопуляций *Adonis vernalis* L. на территории бассейна реки Ворсклы. *Международный журнал экспериментального образования. Биологические науки*. 2013. № 10. С. 111–117.
- Шапаренко І. Е. Біоекологічні особливості рідкісних видів рослин зональних екосистем басейну річки Ворскли : дис. ... канд. біолог. наук: 03.00.16 «Екологія». Полтава, 2015. 200 с.
- De Candolle A. P. Regni Vegetabilis Systema Naturale, sive Ordines, Genera et Species Plantarum Secundum Methodi Naturalis Normas Digestarum et Descriptarum. Paris, 1817. Т. 1. 564 p.
- iNaturalist. URL: <http://inaturalist.org>
- Plants of the World Online (POWO). URL: <http://powo.science.kew.org/>
- Skalický V. Taxonomische und nomenklatorische Bemerkungen zu Gattungen *Aconitum* L. und *Pulsatilla* Mill. *Preslia*. 1985, Т. 57, № 2. S. 135–143.
- Sprengel C. Index plantarum quae in horto botanico Halensi anno 1807 vigerunt. Halle, 1807. 59 p.
- International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Shenzhen Code) / N. J. Turland et al. Glashütten : Koeltz Botanical Books, 2018. 254 p.
- UkrBIN. URL: <http://ukrbn.com>

D.A. Davydov¹, L.M. Gomlya²

¹M.G. Kholodny Institute of Botany of NAS of Ukraine

²V.G. Korolenko Poltava National Pedagogical University

CHOROLOGY OF SPECIES OF THE FAMILY RANUNCULACEAE JUSS. FROM «THE RED DATA BOOK OF UKRAINE» ON THE TERRITORY OF POLTAVA REGION

Based on results of the analysis of herbarium collections, data from online-resources *iNaturalist* and *UkrBIN* and various literature sources information about the distribution of six plant species from the family *Ranunculaceae* Juss. with national conservation level included in «The Red Data Book of Ukraine» on the territory of Poltava region were summarized. Four species (*Adonis vernalis* L., *A. volgensis* DC., *Pulsatilla patens* (L.) Mill., *P. pratensis* (L.) Mill.) were realibly found there, other two species (*Delphinium cuneatum* Spreng. and *Pulsatilla grandis* Wend.) have been indicated based on literature sources only and their presence needs confirmation. In our opinion, *Pulsatilla grandis* were erroneously indicated for Poltava region and its locations belong to two other species from this genus. The most distributed species based on number of known localities are *Adonis vernalis* L. (128 locations) and *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. (75). List of known localities and data about the distribution in administrative districts and amalgamated territorial communes are indicated for all species. Nomenclatural problems of several rare plant species were discussed: the name *Adonis volgensis* DC. is proposed to use against *A. wolgensis* Steven, and the name *Delphinium cuneatum* Spreng. – against *D. rossicum* Litv. The new nomenclatural combination *Pulsatilla pratensis* subsp. *ucranica* (Ugr.) Davydov was proposed and its lectotype has been firstly indicated. The significant role of online open data resources during the research of the biodiversity of Ukraine is also emphasized, these resources are convenient tool for the monitoring and summarizing available data about typical and rare species of our flora and fauna.

Key words: protection; distribution; vascular plants; Poltava region.

References

- Bayrak, O. M. (1997). *Konspekt flory Livoberezhnoho Prydniprovyva. Sudynni roslyny* [Conspectus of the flora of the Left Bank of Dni-pro river area]. Poltava: Verstka [in Ukrainian].
- Bayrak, O. M. (1999). Stan okhorony likarskykh roslyn na terytorii Livoberezhnoho Prydniprovyva [The state of protection of medicinal plants on the territory of the Left Bank Dni-pro river area]. *Bulletin of problems biology and medicine*, 15, 51-54 [in Ukrainian].
- Bayrak, O. M. (Ed.). (1998). *Zberezhy, de stoyish, de zhyvesh (Po storinkakh Chervonoyi knyhy Poltavshchyny)* [Save where you stand where you live (On pages of the Red Data Book of Poltava region)]. Poltava: Verstka [in Ukrainian].
- Bayrak, O. M., & Stetsiuk, N. O. (2005). *Atlas ridkisnykh i znykayuchykh roslyn Poltavshchyny* [Atlas of rare and endangered plants of Poltava region]. Poltava: Verstka [in Ukrainian].
- Bayrak, O. M., & Stetsiuk, N. O. (2008). *Konspekt flory Poltavshchyny. Vyshchi sudynni roslyny* [Conspectus of the flora of Poltava region. Vascular plants]. Poltava: Verstka [in Ukrainian].
- Bayrak, O. M., Zabolotna, T. I., & Sliusar, M. V. (2012). *Zapovidnymy stezhynamy Lokhvytskoho krayu* [The protected paths of Lokhvytsia region]. Poltava: Dyvosvit [in Ukrainian].
- Buydin, V. V. & Yurchenko, V. A. (2002). Ridkisi ta znykayuchi roslyny okolys s. Shenhury [Rare and endangered plants in the vicinities of Shenhury village]. In *Resursoznavstvo, kolektsionuvannia ta okhorona bioriznomaniittia* [Resource science, collecting and biodiversity protection] : collection of materials of International scientific and practical conference (pp. 245-247). Poltava [in Ukrainian].
- Davydov, D. A. (2014). Nomenklturni problemy, shcho stasuyutsya deyakykh vydiv roslyn, zanesenykh do «Chervonoi knyhy Ukrainy» [Nomenclatural problems related to several plant species included to «The Red Data Book of Ukraine»]. In *Roslynnyi svit u Chervoniy knyzi Ukrainy: vprovadzheniya hlobalnoi stratehii zberezheniya roslyn* [Plants in The Red Data Book of Ukraine: Realization of the global strategy of plant conservation] : materials of III International scientific conference (pp. 27-28). Lviv [in Ukrainian].
- Davydov, D. A. (2020). Znakhidky vydiv z Chervonoi knyhy Ukrainy na terytorii Livoberezhnoho Lisostepu Ukrainy u 2019 r. [Findings of species from The Red Data Book of Ukraine on the territory of the Left bank Forest-Steppe of Ukraine in 2019]. In *Znakhidky vydiv roslyn, tvaryn ta hrybiv, shcho znakhodyatsya pid okhoronoyu, v Ukraini* [Findings of plant, animal and fungi species protected in Ukraine] (pp. 187-189). Vinnytsia: TVORY [in Ukrainian].
- De Candolle, A. P. (1817). *Regni Vegetabilis Systema Naturale, sive Ordines, Genera et Species Plantarum Secundum Methodi Naturalis Normas Digestarum et Descriptarum* (Vol. 1). Paris.
- Didukh, Ya. P. (Ed.). (2009). *Chervona knyha Ukrayiny. Roslynnyi svit* [Red Data Book of Ukraine. Plants]. Kyiv: Hlobalkonsaltyng [in Ukrainian].
- Homlia, L. M. (2004). *Roslynnist dolyny richky Khorol ta yiyi florystychni i sozologichni osoblyvosti* [Vegetation of Khorol river valley and its floristic and sozological features] : (PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Homlia, L. M., & Davydov, D. A. (2008). *Flora vyshchykh sudynnykh roslyn Poltavskoho rayonu* [Flora of vascular plants of the Poltava district]. Poltava: Tekhservis [in Ukrainian].
- Illichevskiy, S. O. (1927). Flora okolys Poltavy (Z povnym spyskom dykoi roslynnosti) [Flora of the vicinities of Poltava town (With the full list of wild vegetation)]. *Zapysky Poltavskoho silskohospodarskoho politekhnikum* [Proceedings of Poltava Agricultural Polytechnic], 1(2), 19-49 [in Ukrainian].
- Illichevskiy, S. O. (1928). Herbariy Poltavskoho derzhavnogo muzeyu [Herbarium of Poltava State Museum]. In *Zbirka, prysvyachena 35-richyuu Muzeyu* [Collection devoted to 35 years anniversary of the Museum] (Vol. 1, p. 141-226). Poltava [in Ukrainian].
- iNaturalist*. (2022). Retrived from <http://inaturalist.org>
- Ivashin, D. S., Hanzha, R. V., Stasiliunas, O. A., Holova, T. P., & Lytvynova, M. D. (1985). Ridkisi roslyny pivdenno-skhidnoi chastyny Livoberezhnoho Lisostepu Ukrainy [Rare plants of the southern-eastern part of the Left Bank Forest-Steppe zone of Ukraine]. *Ukrainian Botanical Journal*, 42(1), 71-75 [in Ukrainian].

- Korotchenko-Babko, I. A., & Nedorub, O. Yu. (1998). Stepova roslynnist Dykanskooho rehionalnoho landshaftnoho parku [Steppe vegetation of Dykanskyi regional landscape park]. *Ukrainian Botanical Journal*, 55(5), 556-561 [in Ukrainian].
- Krasnov, A. N. (1894). Botaniko-geograficheskiy ocherk Poltavskoy gubernii [Botanical and geographical review of the Poltava province]. In *Materialy k otsenke zemel Poltavskoy gub. [Materials to evaluation of lands of the Poltava province]* (Vol. 16, pp. 369-513). Poltava [in Russian].
- Melnik, V. I., & Parubok, M. I. (2007). *Horytsvit vesnianyi (Adonis vernalis L.) v Ukraini [Vernal adonis (Adonis vernalis L.) in Ukraine]*. Kyiv: Phytosociocentre [in Ukrainian].
- Melnik, V. I., Shevchenko, D. Yu., & Parubok, M. I. (2007). Zakonomernosti geograficheskogo rasprostraneniya *Adonis wolgensis* Stev. (Ranunculaceae Juss.) v Ukraine [Patterns of geographical distribution of *Adonis wolgensis* Stev. (Ranunculaceae Juss.) in Ukraine]. *Plant Introduction*, 4, 53-63 [in Russian].
- Naumov, A. I. (1902). Flora okrestnostey s. Rublevki Bogodukhovskogo uezda Kharkovskoy gubernii [Flora of the vicinities of Rublevka village of Bogodukhov county of Kharkov province]. *The Papers of the Society of Naturalists at Imperial Kharkov University*, 37, 49-150 [in Russian].
- Plants of the World Online (POWO)*. (2022). Retrived from <http://powo.science.kew.org/>
- Podobaïlo, A. V., Mylenko, N. M., & Kazannyk, V. V. (2020). Mistsya zustrichey/lokalitetiv vydiv roslyn i tvaryn, shcho okhoronyayutsya na mizhnarodnomu ta natsionalnomu rivnyakh, na terytorii Smaragdovoho ob'ektu «NPP «Pyryatynskiy»» [Places of appointments/locations of plant and animal species protected on international and national levels on the territory of Emerald object «National Nature Park «Pyriatynskiy»»]. In *Znakhidky vydiv roslyn, tvaryn ta hrybiv, shcho znakhodyatsya pid okhoronoyu, v Ukraini [Findings of plant, animal and fungi species protected in Ukraine]* (pp. 407-419). Vinnytsia: TVORY [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennya perelikiv vydiv roslyn ta hrybiv, shcho zanosyatsya do Chervonoï knyhy Ukrainy (roslynniy sviit), ta vydiv roslyn ta hrybiv, shcho vyklyucheni z Chervonoï knyhy Ukrainy (roslynniy sviit) [On approval of lists of plant and fungi species included in the Red Data Book of Ukraine (plants) and plant and fungi species excluded from the Red Data Book of Ukraine (plants)]*. № 111. (2021). Retrived from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0370-21> [in Ukrainian].
- Rogovich, A. S. (1869). *Obzorenne semennykh i vysshykh sporovykh rasteniy, vkhodiashchikh v sostav flory guberniy Kievskogo uchebnogo okruga: Volynskoy, Podolskoy, Kievskoy, Chernigovskoy i Poltavskoy [Review of seed and higher spore plants included in the flora of the provinces of the Kyiv educational district: Volyn, Podolye, Kyiv, Chernihiv and Poltava]*. Kiev [in Russian].
- Shaparenko, I. Ye. (2013). Rasprostranenie, tsenoticheskaya kharakteristika i sostoyanie tsenopopulatsiy *Adonis vernalis* L. na terytorii basseyuna reki Vorskly [Distribution, coenotic characteristic and state of coenopopulations of *Adonis vernalis* L. on the territory of Vorskla river basin]. *International Journal of Experimental Education, Biological Sciences*, 10, 111-117 [in Russian].
- Shaparenko, I. Ye. (2015). *Bioekologichni osoblyvosti ridkisnykh vydiv zonalnykh ekosystem baseynu richky Vorskly [Bioecological features of rare plant species of zonal ecosystems of Vorskla river basin]* : (PhD diss.). Poltava [in Ukrainian].
- Skalický, V. (1985). Taxonomische und nomenklatorische Bemerkungen zu Gattungen *Aconitum* L. und *Pulsatilla* Mill. *Preslia*, 57(2), 135-143.
- Smoliar, N. O. (2016). Fitosozologichna kharakterystyka proektovanoho landshaftnoho zakaznyka «Voynivskiy» – biotsentru Kolomatskoho ekokorydoru rehionalnoi ekomerezhi Livoberezhnoho Prydniprovyia [Phytosozological characteristic of the projective landscape reserve «Voynivskiy» – a biocenter of Kolomak ecocorridor of the regional econetwork of the Left bank of Dnipro river area]. *Bulletin of problems of biology and medicine*, 4(2), 40-44 [in Ukrainian].
- Smoliar, N. O. (2018). «Balka Harahanka» – oseredok zberezheniya pryrodnoi bioriznomanitnosti Dykanshchyny (Poltavska oblast) [«Balka Harahanka» – a center of natural biodiversity conservation of Dykanka district (Poltava region)]. In *Aktualni pytannya biolohichnoi nauky [Actual problems in biological science] : collection of articles of 4th International scientific and practical conference* (pp. 123-125). Nizhyn [in Ukrainian].
- Smoliar, N. O., & Khannanova, O. R. (2016). Fitosozologichna kharakterystyka proektovanoho zakaznyka «Hlyboka Dolyina» u Hadyatskomu rayoni (Poltavska oblast, Ukraina) [Phytosozological characteristic of the projective reserve «Hlyboka Dolyina» in Hadyach district (Poltava region, Ukraine)]. *Bulletin of Problems of Biology and Medicine*, 1(2), 48-52 [in Ukrainian].
- Smoliar, N. O., & Siomak, I. O. (2016). Ridkisini vydy flory Skybivsko-Zbytnivskoi balky (Chutivskiy rayon, Poltavska oblast), yikh zberezheniya ta okhorona [Rare species of the flora of Skybivka-Zbytnivka slope (Chutove district, Poltava region), their preservation and conservation]. In *Problemy vidtvorenniya ta okhorony bioriznomanitnya Ukrainy [Problems of reproduction and protection of biodiversity of Ukraine] : materials of Ukrainian scientific and practical conference* (pp. 106-108). Poltava: Astraya [in Ukrainian].
- Smoliar, N. O., Nikitchuk, O. V., & Smahliuk, O. Yu. (2015). Fitosozologichna kharakterystyka Cherevkivskoho yaru – proektovanoho landshaftnoho zakaznyka (Poltavska oblast) [Phytosozological characteristic of Cherevkiy ravine – projective landscape reserve (Poltava region)]. In *Stan i bioriznomanitnya ekosystem Shatskoho natsionalnoho pryrodnoho parku [State and biodiversity of ecosystems of Shatskyi National Nature Park] : materials of scientific conference* (pp. 92-97). Lviv: SPOLOM [in Ukrainian].
- Sprengel, C. (1807). *Index plantarum quae in horto botanico Halensi anno 1807 vigerunt*. Halle.
- Stetsiuk, N. O., & Pankovska, I. R. (2007). Osoblyvosti poshyrennya vydiv rodu *Fritillaria* L. na terytorii Poltavskoi oblasti [Features of the distribution of species from the genus *Fritillaria* L. on the territory of Poltava region]. In *Problemy vidtvorenniya ta okhorony bioriznomanitnya Ukrainy [Problems of reproduction and protection of biodiversity of Ukraine] : materials of Ukrainian scientific and practical conference* (pp. 159-162). Poltava: Astraya [in Ukrainian].
- Turland, N. J., Wiersema, J. H., Barrie, F. R., Greuter, W., Hawksworth, D. L., Herendeen, P. S., Knapp, S., Kusber, W.-H., Li, D.-Z., Marhold, K., May, T. W., McNeill, J., Monro, A. M., Prado, J., Price, M. J., & Smith, G. F. (2018). International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Shenzhen Code). Glashütten: Koeltz Botanical Books.
- Ugrinskyi, K. A. (1911). Kriticheskie zametki o nekotorykh vidakh kharkovskoy flory. II [Critical notes about several species of Kharkov flora. II]. *The Papers of the Society of Naturalists at Imperial Kharkov University*, 44, 287-318 [in Russian].
- UkrBIN*. (2022). Retrived from <http://ukrbin.com>
- Vovk, O. H., Hadtochiy, H. S., Zhuravel, M. Yu., & Klochko, P. V. (2019). Znakhidky roslyn Chervonoï knyhy Ukrainy v oblastiakh lisostepovoi zony [Findings of plants from The Red Data Book of Ukraine in regions of the Forest-Steppe zone]. In *Znakhidky roslyn i hrybiv Chervonoï knyhy ta Bernskoi konventsii (Rezolyutsiya 6) [Findings of plants and fungi from The Red Data Book and Bern Convention (Resolution 6)]* (pp. 197-202). Kyiv;Chernivtsi: DrukArt [in Ukrainian].